

DE VON EN SPELLING-85*
Een stellingname van het VON-bestuur
(België)

De Vereniging voor Wetenschappelijke Spelling (VWS) streeft ernaar een spellingswijziging door te laten voeren in 1985, samen met de hervorming van het Nederlandse basisonderwijs. 'Vonk' heeft de laatste jaren al vrij veel aandacht aan het spellingsonderwijs besteed (er verscheen zelfs een extra nummer over), zodat het ons alleszins nodig leek ook naar buitenuit het standpunt van de VON tegenover SPELLING-85 (verder SP-85) bekend te maken. De VON heeft zich bij het begin van de jaren zeventig wel aangesloten bij de toenmalige voorstellen tot spellingverandering, nu niet meer. Waarom deze koerswijziging? Het VON-bestuur blijft van mening dat een vereenvoudiging van de Nederlandse spelling zich opdringt, maar heeft tegen SP-85 een aantal belangrijke bezwaren. Die betreffen enerzijds de actie zelf, anderzijds de voorgestelde spellingregels.

Bezwaren tegen de actie

- 1 Het VON-bestuur is niet bereid een actie te gaan steunen waar het noch vooraf, noch tijdens de actie enige inspraak bij heeft. De VON zou zichzelf daardoor tot meeloper degraderen.
- 2 Het VON-bestuur heeft zeer ernstige twijfels over de kansen op succes van deze actie, omdat ze wordt gevoerd met voorbijgaan aan een aantal factoren als de Taalunie, de Vlaamse instanties en onderwijsorganisaties. De huidige tijdsgeest (de 'restauratie') vraagt juist dat een vernieuwings-

spelling vereenvoudiging

strategie zeer zorgvuldig wordt gepland.

Bezwaren tegen de spellingregels

We laten het criterium van de *bruikbaarheid* even buiten beschouwing en laten in dit verband alleen even opmerken dat een goede spelling het psycholinguïstisch proces van schrijven (net zoals van lezen) zo goed mogelijk zou moeten ondersteunen; men moet zich afvragen of SP-85 daar serieus naar gekeken heeft. Wij opperen hier verder alleen maar bezwaren inzake de leerbaarheid, de leesbaarheid en de strategie.

De leerbaarheid

SP-85 blijft van de speller een groot aantal abstracties verlangen en bevat nog teveel uitzonderingen:

- a 'Letters worden gesgreven zoals ze worden gehoord in et afzonderlik uitgesproken woort' (Gits). Dit gezonde uitgangspunt verlangt van de schrijver/leerder dat hij gelede woorden kan segmenteren wat soms problemen kan opleveren, bijvoorbeeld *doel/oos*, *onmiddellijk*, *a/om*, *alleen*. Met het oog hierop staat SP-85 uitzonderingen op de algemene regel voor: 'afleidingen op -lik, -ster, en -t worden egter met één l, één s en één t gespelt, bijvoorbeeld: *onmiddelik*, *sgaatster*, *brette*, *grote*.' Maar door uitzonderingen wordt men verplicht én de regel én de uitzondering te leren.
- b SP-85 behoudt het historische onderscheid

ei/ij, ou/au.

c Wat moet de leerling in geval van uitspraakvariëaties?

— d of t: bijvoorbeeld aardappel, ronduit (volgens de algemene regel) of artappel, rontuit (wordt door SP-85 geaccepteerd)

— de eind-n: bij de uitspraak hiervan doet zich regionale en stilistische of contextuele variatie voor. De beregeling van SP-85 is voor de eind-n zeer complex en onvolledig. Volgens SP-85 moeten we schrijven: ijzere, open, lopen, liederen, lieder-avond. Hoe het met woorden als koren, lantaren, garen moet, is niet duidelijk.

d SP-85 zegt dat *a/een*, *a/om* en dergelijke wegen de uitspraak ook *al/een* en *al/om* mogen worden gespeld. Weer uitzonderingen op enkele regels!

e De behandeling van de klinker /i/ is alweer vrij ingewikkeld: junie, politieke, analize, markizin.

De leesbaarheid

Een gemakkelijk leerbare spelling is nog niet automatisch goed leesbaar en omgekeerd. Men mag redelijkerwijze veronderstellen dat vaste spellingbeelden bijdragen tot de leesbaarheid. Het morfologische principe (principe van de analogie, De Vries & Te Winkel) was in functie hiervan gedacht (hoed, hoedje, hoeden, hoedrand), maar het vergt van de lezerder of schrijver wel enige abstractie. In SP-85 rijzen twee problemen in verband hiermee.

a SP-85 hanteert een gewijzigde vorm van het morfologisch principe; dit functioneert in de oude spelling niet alleen op het einde van een woord (stemhebbend/stemloos), maar ook woordintern. De wijziging nu doorbreekt de vastheid van de woordbeelden (bijvoorbeeld hoet, hoetje, hoeden, hoetrant). Ook bij de /i/ speelt dit parten (markizin, maar *Friezin*). Hetzelfde bezwaar geldt tenslotte ook de afleidingen op -lijk, -ster en -te waar de regel dat er slechts één l, s of t wordt gespeld de leesbaarheid zou kunnen aan-

tasten (bijvoorbeeld diepte, brete, wijte, grote ...) Vaste woordbeelden zijn immers zeer gewenst voor de leesbaarheid én voor de leerbaarheid, onder meer omdat we die in ieder geval zo in ons geheugen opslaan. Als we een nieuw woord leren, dan slaan we niet alleen de betekenis en de klankvorm in ons geheugen op, maar ook de grafische voorstelling en bovendien vormen de naar betekenis samenhangende woorden een 'cluster'.

b Ook wat betreft regionale, stilistische of sociale variatie (naast ook strikt persoonlijke variatie) werkt SP-85 niet met vaste spellingbeelden, maar stelt ze voor de verschillende voorkomende varianten in de uitspraak ook in de spelling met verschillende schrijfwijzen te honoreren. Dit leidt tot een veel groter aantal spellingvarianten dan in de huidige spelling (bijvoorbeeld oto/auto, ekskurzie/ekskursie, trem/tram). Bovendien bestaat er ook nog taalinterne of taalstructurele variatie (afhankelijk van accentuering, foneomgeving of woordstructuur). Ook hier krijgen we een groter aantal woordbeelden en inconsequenties: de behandeling van de eind-n, gevallen als aardappel/aartappel, de h (soms uitgesproken, soms niet, bijvoorbeeld schoonheid, hem, hun, hier ...).

De strategie

De noodzakelijke spellingvereenvoudiging zou voldoende strategisch moeten aangepakt worden. Dit is niet het geval met SP-85 omdat deze

a inconsequenties en ondeugdelijke regels bevat

b probleemgevallen onopgelost laat (ei/ij, ou/au)

c niet acceptabel is voor het hele Nederlandse taalgebied: sommige voorstellen van SP-85 zijn te exclusief Randstad-Hollands, bijvoorbeeld de beslissing om g en ch allebei door het teken g voor te stellen

d teveel keuzevrijheid laat, wat leerbaarheid, leesbaarheid en bruikbaarheid ongunstig beïnvloedt en een serieus probleem voor de media vormt.

Noot

- * Deze bijdrage is met toestemming van het VON-bestuur België overgenomen uit VONK jrg. 14, nr 3, mei-juni 1984.